

«КПІ», с. 121–130. <http://ev.fmm.kpi.ua/article/viewFile/80104/75663>

11. Collier, Paul M. Accounting for managers: interpreting accounting information for decision-making / Paul M. Collier. – John Wiley & Sons, 2003. – 496 p.

12. Кіндрацька Л. М. Фінансовий та управлінський облік у банках: підручник. – К.: КНЕУ, 2008. – 811 с. 4.

13. Краснова І. Внутрішній контроль у банку: завдання та організація / І. Краснова // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С. 40–42.

14. О.Крешенко, Л.Водяник Формування системи управлінського обліку у банківських установах // [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/wPUAho.pdf

15. Облік і аудит у банках [Текст] : навчальний посібник / О. Г. Коренева, Н. Г. Слав'янська, Н. Г. Євченко, О. В. Карпенко; За ред. О. Г. Кореневої, Н. Г. Слав'янської. – Суми : Університетська книга, 2007. – 493 с.

16. Голов С. Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С. Ф. Голов. – К. : Скарби, 1998. – 379 с.

17. Кравченко М. Механізм трансфертного ціноутворення в банку. Вісник Національного банку України, травень 2015, с. 42–49.

A.V. SIRKO,

д.е.н., професор, Вінницький навчально-науковий

інститут економіки, Тернопільський національний економічний університет

Деструкція економічних інтересів у квазіринковому суспільстві

Досліджується природа індивідуального економічного інтересу та його інституційні регулятори. Розкрито деструктивний характер прояву економічних інтересів за умов олігархізації економічної системи в Україні.

Ключові слова: *інтерес, обмеженість ресурсів, власність, монополізм, квазіринки, олігархізація.*

A.V SIRKO,

д.э.н., профессор, Винницкий учебно-научный институт экономики,

Тернопольский национальный экономический университет

Деструкция экономических интересов в квазирыночном обществе

Исследуется природа индивидуального экономического интереса и его институциональные регуляторы. Раскрыто деструктивный характер проявления экономических интересов в условиях олигархизации экономической системы в Украине.

Ключевые слова: *интерес, ограниченность ресурсов, собственность, монополизм, квазирынок, олигархизация.*

A.SIRKO,

Full Doctor of Economics, Professor, Vinnitsa training and research institute of economics,

Ternopil National Economic University

Destruction of economic interests in a quasi-market society

The nature of individual economic interest and its institutional regulators are investigating. The destructive nature of the manifestation of economic interests in the conditions of the oligarchization of the economic system in Ukraine are disclosed.

Keywords: *interest, limited resources, ownership, privatization, monopoly, quasi-market, oligarchization.*

Постановка проблеми. Найглибшою сутнісною рисою людської поведінки є її усвідомлений, ціле-спрямований характер. Домінуючим мотиваційним чинником прийняття індивідом різного роду рішень виступають економічні інтереси. Про це говорили і

говорять багато відомих учених, та чи не найбільш влучно і метафорично висловився французький філософ XVIII ст. Клод Гельвецій: «Якщо фізичний всесвіт підвладний законам руху, то і моральний всесвіт настільки ж підвладний законам інтересів.

Інтерес є могутній чаклун, який змінює в очах усіх створинь форму всіх предметів» [1].

Економічно розвинений світ дійсно демонструє усьому людству вражаючі результати чаклунської дії економічних інтересів, узагальненим виразом яких у наш час є стрімкий перехід до постіндустріальних технологій та наявні високі стандарти життя в країнах ринкової демократії. Але чому ж тоді українцям за чверть віку задекларованого переходу до соціально-орієнтованої ринкової системи господарювання ніяк не вдається запустити на повну силу механізми економічної конкуренції та спрямувати економічні інтереси усіх суб'єктів у єдине русло творення національного добробуту і прогресу? Чому поле діяльності нашої держави буквально усіяне «провалами», за якими видніється професійна некомпетентність можновладців та ще й їхня заінтересованість радше у власному збагаченні за загальний рахунок? Чому, зрештою, збідніле суспільство так довго терпить такий стан речей, або чому воно дозволяє знахабнілій владі так безсоромно діяти? Загалом інколи складається таке враження, ніби ми живемо в королівстві кривих дзеркал, за дивними нормами і правилами, з якимись специфічними інтересами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема економічних інтересів завжди привертала увагу суспільствознавців. Особливого значення надавав їй ще давньогрецький мислитель Аристотель, центральною вона стала для класичної політичної економії і такою ж вона залишається для сучасної неокласики та старого і нового інституціоналізму. Ця проблема сьогодні досліджується переважно в мікроекономіці під кутом зору підприємницької поведінки на монополізованих ринках, у міжнародній економіці при з'ясуванні питань захисту національних економічних інтересів, у системі корпоративного управління як проблема взаємостосунків акціонерів з-поміж собою та із найманим менеджментом, у сфері публічного управління. Суть даної проблеми у працях видатних теоретиків полягає у пошуку способу (механізму) розв'язання суперечності між індивідуальними власницькими економічними інтересами та потребами існування і розвитку суспільства в цілому.

Щодо проблеми гармонізації економічних інтересів у перехідному, посттоталітарному суспільстві, як-от в Україні, то вона є не тільки над-

звичайно складною і драматично напруженою, але й малодослідженою. Серед авторів небагатьох праць, чільне місце у яких відведено економічним інтересам на цьому терені, варто виділити зокрема П. Бубенка і В. Гусева [2], Л. Гевелінга [3], В. Гейця [4], Р. Капелюшнікова [5], Ю. Кіндзерського [6], К. Соніна [7].

Мета статті – з'ясувати природу індивідуального економічного інтересу та специфіку системи інтересів основних суб'єктів у ринково-транзитивній економіці України.

Виклад основного матеріалу. Кожен індивід синтезує у собі природні та соціальні властивості: як біологічна істота він є органічною частиною живої природи і підкоряється її законам, і водночас він уособлює у своєму мисленні й діях певний соціум, поводить себе відповідно до установлених у ньому правил і норм. Узагальненим виразом цих характеристик індивіда є потреби та інтереси.

З погляду панівної ліберальної доктрини, поняття потреби відносно, оскільки воно виражає суто особисте відчуття необхідності у чомусь і зміст його значною мірою суб'єктивний. Серед людських потреб, яким властиво безмежно розширюватись, виділяються насамперед первинні, базові потреби (їжа, одяг, житло, безпека) та вторинні (спілкування, приналежність, саморозвиток). Цілком беззаперечною є закономірність: що вищий рівень цивілізованості суспільства (країни), то більш значущими для індивіда стають нематеріальні потреби. Це видно не лише із того, як харчуються, одягаються чи яке взуття носять люди, але й як вони цінують особисті права і свободи, як реагують на зловживання влади, себто наскільки громадянськи зрілими вони є. Така трансформація ієрархії потреб і шкали цінностей засвідчує те, що поняття потреби поступово таки набуває й об'єктивного змісту, потреби соціалізуються. У потребах сучасної людини все відчутніше проявляється присутність суспільного чинника у двоякому значенні: з одного боку, як цілеспрямований вплив суспільства, його інститутів (держави, церкви тощо) на індивідуальні потреби та спосіб їх реалізації, а з іншого, – як усвідомлення індивідом значущості суспільних потреб, сприйняття їх як своїх, насущних.

На ґрунті потреб виростають інтереси людей. І тут відразу привертає увагу той факт, що люди керуються насамперед економічними інтересами, або що їхні інтереси обумовлені економічними

факторами. Економічні інтереси розуміються як фундаментальний, внутрішній мотив і стимул дій, спрямованих на задоволення індивідуальних матеріальних потреб. Вони проявляються у поставлених цілях і поведінці (практичних діях) людини.

Зробимо короткий екскурс в історію наукової думки щодо пояснень цього феномену. Ідея інтересу як домінуючого мотиву людської поведінки в економічній науці (і в науці взагалі) появилася лише в кінці XVI ст. До цього з часів Платона вважалося, що людина у своїй поведінці схильна керуватися двома суперечливими між собою чинниками: з одного боку, розумом, а з другого, – пристрастями. І така дихотомія у поведінці людини сприймалася як природне явище. Аристотель, наприклад, стверджував, що діє універсальний природний закон панування і підкорення. Разом з тим, безмежне нагромадження грошей лихварями і торговцями, яке тоді поширювалося, він засуджував як найганебнішу справу, негідну для людської природи, назвавши її антиподом економіки – хрематистикою [8].

Однак двох понять – розуму і пристрасті – для пояснень складної системи людської мотивації було явно замало. Адже, оцінюючи дії людини цими взаємовиключними оцінками, дослідники у своїх нормативних судженнях ставали або ідеалістами, пропонуючи відірвані від реальної дійсності суспільні проекти, або песимістами, не знаходячи альтернативи деструктивним пристрастям. Поняття інтересу, введене згодом у цю мотиваційну дихотомію, значною мірою знімало проблему. Зайнявши проміжну позицію, інтерес акумулював собою позитивні якості від крайніх чинників, а саме: егоїстичні прагнення, звеличені і стримані розумом, та розум, якому самолюбство додає напрямок і силу. Таким чином інтерес в системі мотивацій став означати розумне, зважене самолюбство, прагнення до самозбереження і самозвеличення. Тим самим ставало зрозумілим, що такий корисливий мотив притаманний усім (чи майже усім) людям, незалежно від соціального становища: споживачам, виробникам, державним і громадським діячам.

Утім, поняття «інтерес» не швидко прижилося. Первісно, з подачі того ж таки Аристотеля та ряду християнських ченців, зокрема Августина Блаженного, воно вживалося як означення гріха наживи, що суперечить божому закону. Однак життя розпорядилося інакше, і те, що довгий час

вважалося аморальним і гріховним, виявилось цілком пристойним і необхідним для економічного порядку. Розвиток комерції та банківської справи у середні віки реабілітував позитивне значення цього терміну (поховавши заодно термін «лихварство») й актуалізував потребу у його формально-правовому оформленні. Мати економічний (майновий) інтерес означало отримувати законну вигоду (відсоток) для кредитора чи продавця. Проте і надалі думки науковців щодо ролі даного терміна розходилися: для одних він ставав основоположним для розуміння рушійних сил економічного розвитку і суспільного порядку, для інших – слугував предметом критики як мотив, котрий призводить до деградації людського духу і руйнування основ суспільства.

Ідею про індивідуальний економічний інтерес як головну детермінанту дій людини найбільш повно в економічній науці розвинув основоположник англійської класичної політичної економії А. Сміт. Не від благодійності м'ясника, броварника чи пекаря очікуємо ми отримати свій обід, писав він у своїй знаменитій праці [9], а від переслідування ними своїх власних інтересів. Ми звертаємося не до їх гуманості, читаємо далі, а до їх егоїзму, і говоримо їм зовсім не про наші нужди, а про їхні вигоди. Ця ідея лягла в основу його вчення про економічну людину. Однак Сміт не обмежився схваленням корисливої поведінки підприємців. Він критикує того, хто виставляє себе як суспільного благодійника. «Дбаючи про свій власний інтерес, – читаємо в А. Сміта, – така людина часто ефективніше просуває інтереси суспільства, ніж вона б насправді мала їх на меті. Я ніколи не бачив багато добра від тих, хто вдає, що торгує заради суспільного блага» [9]. Подвійний позитивний ефект індивідуального економічного інтересу, як ми знаємо, він обґрунтовує принципом «невидимої руки», тобто дією сил ринкової конкуренції.

Зазначимо, що А. Сміт до власне економічних розвідок професійно займався філософією моралі і славу йому у цій царині принесла праця «Теорія моральних почуттів». Тому глибоке дослідження ним ролі індивідуального економічного інтересу справило значний вплив на суспільну мораль щодо ставлення до підприємництва в усіх його різновидах. Завдяки йому, можливо, підприємці, виховані на гуманістичних принципах, могли тепер заспокоїти свою совість тим, що наслідком їх егоїстичних дій є служіння суспільному

благу [10]. Авжеж, піднесення науковцями інтересу як рушія економічного життя суттєво зміцнювало легітимність і престиж підприємницької діяльності, комерційної та промислової експансії, яка у ті історичні часи набирала обертів.

Переконливість економічної концепції інтересів («економічної людини») забезпечувала їй у перспективі парадигмальну роль у розумінні мотивації людської діяльності у будь-якій сфері – економічній, політичній, культурній, релігійній, особистій тощо. Саме на її основі визрівало розуміння, що лише суспільний порядок, який ґрунтується на економічних інтересах (на корисливому розрахунку), може забезпечувати країнам стійкість та еволюційний розвиток. Сучасникам відомо, якою шаную користувалася концепція інтересів серед батьків-засновників держави Нового світу (Америци). Один із них, А. Гамільтон, як пишуть про нього, стверджував: «Найбільш надійне, на що може покладатися будь-який уряд, – це інтереси людини. Це – принцип людської природи, на якому, аби бути справедливими, мають базуватися всі політичні міркування» [11, р. 45].

Проте парадигму економічних інтересів, прийняту класичною школою, визнали не всі теоретики. Критики капіталізму заявили, що панування інтересів, тобто ніким і нічим не стримуване прагнення індивідів до матеріального багатства, руйнує традиційні цінності і створює серйозні загрози для такого суспільства. Найбільш запеклими критиками виступили К. Маркс і Ф. Енгельс, які спираючись на логічні абстракції, вивели закон додаткової вартості, згідно з яким усіх капіталістів об'єднує спільний інтерес – безмежне збагачення за рахунок праці найманих робітників. Саме тому, заявили вони у Маніфесті комуністичної партії, уся пролетарська теорія зводиться до єдиної вимоги – знищення приватної власності [12]. При цьому Маркс і його послідовники постійно закликали робітничий клас усвідомити свої дійсні інтереси та відкинути «хибну свідомість», від якої той нібито потерпає, допоки повністю не присвятить себе класовій боротьбі проти експлуататорів. Як бачимо, марксистська доктрина робила ставку виключно на ідеологію та просвіту, аби привити цілому класу людей гідний, з погляду цих теоретиків, тип поведінки.

Сучасні дослідники в більшості своїй не підводять всі людські рішення й дії під категорію інтереса, але визнають домінуючу роль індивідуального економічного інтересу. Окрім власного

інтересу, окремо виділяють й інші мотиватори, як-от: альтруїзм, етичні цінності, допитливість та ін. За такого підходу вчені констатують: єдино вірною і передбачуваною характеристикою людської поведінки є її неперебачуваність [13–15].

Як показує наш аналіз, довгий час відкритим залишалося питання щодо природи економічного інтересу. Перші дослідники інтересу вважали егоїзм природною рисою людини. Класики політичної економії пов'язували його з суспільним поділом праці та обміном. К. Маркс виводив економічні інтереси із суспільно-виробничих відносин, або відносин власності. Нам представляється, що ключ для розуміння природи інтересу дає маржиналістський принцип обмеженості ресурсів.

Особистий економічний інтерес, під яким розуміється методичне прагнення до отримання вигоди (користі), зумовлений обмеженістю матеріальних життєвих благ. Адже, якби у кожного із нас було всього вдосталь, усе необхідне було нам доступне і без жодних обмежень, то не було б взагалі поняття інтересів і життя б втратило сенс. На щастя, таке неможливо. Матеріальні життєві блага повсякчас обмежені, а тому ми мусимо дотримуватися здорового глузду (резону) і бути раціональними. Це об'єктивна реальність. Зауважимо, що цінність для нас мають не лише матеріальні ресурси, а й час. Ба більше: час – найдорожчий ресурс, а відтак ми повинні вельми цінувати свій час і в жодному разі не марнувати його, а використовувати з максимальною користю, або, економічною мовою кажучи, з мінімальними альтернативними витратами. Отже, корисливість людини закладається не природою, а формується умовами життя, у першу чергу, постійною і ніколи нездоланною обмеженістю умов існування.

З іншого боку, особистий економічний інтерес формується під впливом інституційного середовища, у якому ми перебуваємо. Під останнім розуміється сукупність усіх суспільних (формальних і неформальних) обмежень (регуляторів) людської поведінки у вигляді різного роду норм і правил, а також механізмів, що зобов'язують їх неухильно дотримуватися. Звичайно, інтереси диференціюються від людини до людини, відображаючи рівень особистісного розвитку, залежність від звичаїв, традицій тощо. Але найбільш значущим для людини є інститут власності. Питання власності також залишається для науковців доволі складним і дискусійним.

Раціональне зерно для обґрунтування природи інституту власності, як і інтересу, на наше переконання, також дає принцип обмеженості благ. Постійне відчуття ресурсної обмеженості змушує нас не лише бути реалістами, раціональними економічними суб'єктами, а й спонукає до набуття і нагромадження власності, або багатства. Власність слугує гарантією особистого (сімейного) добробуту і безпеки в широкому смислі слова (у випадку безробіття, хвороб та інших проблемних життєвих ситуацій). Власницький інтерес нас мобілізує, надихає, стимулює, тобто стає могутньою економічною силою. Говорячи про корисливі мотиви людини, А. Сміт писав: «Вона швидше досягне своєї мети, коли зважить на їх (контрагентів – А.С.) егоїзм і зуміє показати їм, що у їх власних інтересах зробити для неї те саме, чого вона хоче від них» [9, с. 77]. Засновник соціально-психологічної течії інституціоналізму Т. Веблен зауважив інше: володіння багатством дає власнику суспільну пошану і повагу, але і породжує водночас заздрість до нього [16].

Але необхідною умовою набуття соціального і економічно значимого статусу приватного власника є специфікація усієї повноти прав власності та гарантований силою влади захист цих прав. За сучасних умов бути власником у цивілізованому світі означає – ти можеш робити зі своїм об'єктом власності лише те, що не заборонено законом, що не обмежено інтересами всього суспільства. Іншими словами, суспільство через державу ретельно відрегулює права власності таким чином, аби збалансувати приватні та суспільні (загальнонаціональні) інтереси. І що цивілізованішим стає суспільство, то більшими стають загальносуспільні потреби, як приміром, екологічні, санітарно-епідеміологічні, безпеки праці та ін. З цією обставиною мають рахуватися усі економічні агенти, як підприємці, так і споживачі (домогосподарства).

Як показує розвинений світ, у процесі еволюційного розвитку ринкової організації економіки та політичного життя сформувалася ефективна система гармонізації економічних інтересів, основними складовими якої, вважаємо, є:

- саморегульвний механізм ринкової конкуренції (механізм цін);
- інструментарій державного регулювання економіки;
- політична демократія (виборча система, баланс гілок влади тощо);

– громадянське суспільство (активність і солідарність громадян у захисті прав і свобод, контроль влади).

За збігом цілого ряду історичних обставин, наша країна, на превеликий жаль, перебуває в стані розбудови повноцінної ринкової економіки та ефективної за сучасними взірцями політичної системи. І хоча позаду вже понад чверть століття задекларованих ринкових і політичних реформ, проте, за оцінками усіх експертів, вітчизняних і світових, унаслідок половинчастих і непослідовних, а ряді випадків і нерозпочатих, реформ склалася неефективна політико-економічна система, яка прирікає суспільство на відставання у розвитку та накопичення гострих соціально-економічних проблем. Отримавши у 2005 році, після революційного Майдану, від міжнародної спільноти статус країни з ринковою економікою як політичний стимул для активного розгортання реформ, наше суспільство досі не спромоглося на системні реформи.

Ринкова система є ефективною за умов: по-перше, рівного для усіх гравців доступу до обмежених ресурсів, що тільки й може привести у дію ринкову конкуренцію, спроможну відсівати неефективних господарників і стимулювати інновації, стимулювати набуття якісної професійної освіти, економію ресурсів тощо; по-друге, надійного захисту державою приватної власності і шанобливого суспільного ставлення до неї, верховенства права.

Економічна система, що склалася на сьогодні, має ознаки квазіринкової економіки.

Бракує принципової рівності у доступі до економічних ресурсів (матеріальних, фінансових, організаційних). На заваді розвитку вільного підприємництва стоїть монополізм з боку великого бізнесу та влади, особливо регіональної. Великий бізнес, як правило, склався в ході приватизації, а точніше, хитрих оборудок по відчуженню найвищих активів у держави (заниження вартості майна, невиконання інвестиційних зобов'язань, навмисне банкрутування державних підприємств тощо). Як такий, що виник нелегітимним і неринковим способом (без значних витрат, без набуття справжнього управлінського досвіду), цей бізнес продовжує вишукувати можливості жититися за державний кошт. Звісно, що у цій компанії переплелися корисливі інтереси владної верхівки (йдеться практично про усю систему органів влади: по вертикалі і горизонталі), бізнесу та криміналітету. Після широкомасштабної при-

ватизації, яка відбулася на користь керівників колишніх державних підприємств та їх найближчого оточення, піднялася хвиля примусового переділу прав власності на користь зазначеного вище триумвірату. А далі такий перебіг подій цілком закономірно спричинив масову деперсоніфікацію власників великого бізнесу та наступний їх крок – масовий похід у велику політику. На противагу цивілізованій практиці, коли деперсоніфікація корпоративної власності зазвичай пов'язана з появою інституційних інвесторів (банків, страхових компаній, інвестиційних фондів тощо), в українських корпораціях деперсоніфікація власників стала метою і наслідком цілеспрямованого переділу часток капіталу на користь аутсайдерів. Тепер власники великого бізнесу у нас заховані та ще й нерідко за цілою низкою компаній з іноземною юрисдикцією. Захоплення політики (влади) новоявленими ділками великого бізнесу переслідує дві цілі: уберегти придбані нелегітимним способом активи і родинне майно та отримати полегшений, позаринковий доступ до економічних ресурсів. Своєю поведінкою бізнес-еліта демонструє той факт, що велика політика перетворена у найприбутковіший вид бізнесу, а тому бізнес за великим рахунком відторгає інновації.

Привілейований доступ до економічних ресурсів і привласнення квазіренти у величезних розмірах відкривається через такі можливості:

- корпоративне маніпулювання законотворчістю (комплектування провладних чи опозиційних фракцій і депутатської більшості, необхідної для ухвалення рішень; прощтовхування вигідних для себе законодавчих актів, навмисне затримування від розгляду або блокування ухвалення тих актів, що несуть загрозу вузькокорпоративним інтересам);
- просування своїх креатур до складу коаліційного уряду та інших органів виконавчої і судової влади, на керівні посади на державних (муніципальних) підприємствах;
- шахрайські схеми приватизації та штучне банкрутування державних підприємств;
- тендери на закупівлю за участю підставних учасників і за завищеними цінами;
- отримання банківського рефінансування та його використання на інші цілі, зволікання з поверненням або взагалі неповернення;
- відшкодування ПДВ за фіктивними експортними операціями, користування тарифними преференціями при імпорتنих операціях і т. ін.

Унаслідок усіх цих процесів вітчизняні корпорації, незважаючи на їх правовий статус – приватних чи публічних товариств, перетворені на закриті від біржового ринку акцій утворення. Саме тому в Україні організований ринок корпоративних цінних паперів все ще перебуває у зародковому стані, що унеможливорює широкий інвестиційний процес, притік іноземного капіталу у морально застаріле вітчизняне виробництво. Отож, замість очікуваних локомотивів економічного зростання, потужних інвестиційних «насосів», маємо фактично квазікорпорації.

Через недолугі аграрні реформи, зокрема відсутність проєвропейської стратегії підтримки розвитку фермерства, в аграрній сфері панують агрокорпорації українського взірця – агрохолдинги. Її інтерес прикутий здебільшого до експорту й отримання надприбутків, тоді як село і суспільство в цілому потерпають від виснаження родючих ґрунтів, «розбитих» доріг, занедбаної сільської інфраструктури.

Економічна реальність в Україні характеризується також принизливо низькими для людської гідності рівнями оплати праці та соціального забезпечення. Це також прямі наслідки олігархізації. Низька вартість праці в монополізованій економіці забезпечує надприбутки власникам бізнесу, але від цього серйозно потерпає суспільство: зростає «відтік мізків», загострюються фінансові проблеми держави, підрізається споживчий попит тощо. Майже 40% домогосподарств через неплатоспроможність владою посажені на субсидії, які, у свою чергу, не заохочують до ощадливості у споживанні ресурсів, зате відкривають широкі можливості для тіньового переділу коштів платників податків. Такий деструктивний характер економічних інтересів є наслідком квазіринкової системи, що виникла в Україні.

Висновки

Економічні інтереси – фундаментальна категорія ринкової економіки, яка характеризує головний мотив і стимул поведінки людини. Індивідуальний економічний інтерес проявляється у цілях і діях людини, у постійному пошуку раціональних рішень, вигоди, користі. Цей егоїстичний інтерес породжує обмеженість життєвих благ. Обмеженість благ також спонукає до набуття і нагромадження власності (багатства). Власність слугує гарантією особистого (сімейного) добробуту і

безпеки. Еволюційний розвиток ринкової економіки призводить до формування механізмів гармонізації системи економічних інтересів.

В Україні, як наслідок безсистемних реформ, склалася квазіринкова економічна система, яка має деструктивний характер. Інтереси великого бізнесу сконцентровані на участі у великій політиці як умові отримання великих рентних доходів від полегшеного доступу до обмежених ресурсів. Штучно занижена ціна праці дестимулює найманих працівників. Неефективні способи субсидування споживачів плодять марнотратство і тіньовий переділ коштів платників податків. Подолання деструкції економічних інтересів у квазіринковій системі, на наше переконання, перебуває у прямій залежності від деолігархізації економічної і політичної систем, від відмежування влади від бізнесу, що є завданням громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гельвеций К.А. Счастье. – М.: Мысль, 1968.
2. Бубенко П., Гусев В. Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні? // Економіка України. – 2009. – №6. – С. 30–38.
3. Гевелинг Л. Клептократия. Социально–политическое измерение коррупции в негативной экономике. – М. Изд–во «Гуманитарий» Академии гуман. исследований. – 2001. – 592 с.
4. Геєць В.М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України // Економіка України. – 2016. – №12. – С. 3–21.
5. Капелюшников Р. Собственность без легитимности? : препринт WP3/2008/03. – М. : ГУ ВШЭ, 2008. – 40 с.
6. Кіндзерський Ю.В. Інституційна пастка олігархізму і проблеми її подолання // Економіка України. – 2016. – №12. – С. 22–46.
7. Сонин К. Институциональная теория бесконечно–го передела // Вопросы экономики. – 2005. – №7. – С. 1–15.
8. Аристотель. Сочинения в 4–х томах. – М. : Мысль, 1976.
9. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
10. Pocosk, J.G.A. 1982. The political economy of Burke's analysis of the French Revolution // Historical Journal. – 1982. – 25 June. – P. 331–349.
11. Ball T. The ontological presuppositions and political consequences of a social science / In Changing Social Science, ed. D.R. Sabia, Jr. and J.T. Wallulis, Albany: State University of New York Press, 1983.
12. Маркс К., Энгельс Ф. Манифест коммунистической партии / Пер. з нім. – К. : Вперед, 2010. – 56 с.
13. Boulding K.E. The Economy of Love and Fear: A Preface to Grants Economics. – Belmont, California: Wadsworth, 1973.
14. Hirschman A.O. Shifting Involvements: Private Interest and Public Action. – Princeton: Princeton University Press, 1982.
15. Collard D. Altruism and Economy: A Study in Non–selfish Economics. – Oxford: Robertson, 1978.
16. Веблен Т. Теория праздного класса: экономическое исследование институций. – М. : Прогресс, 1984. – 368 с.

УДК 351.82:332.012.32

Л.О. ШАНАЄВА–ЦИМБАЛ,
кандидат наук з державного управління НУБіП

До питання теоретичної оцінки державного і недержавного регулювання ринкової економіки

Сьогодні в українській економічній науці практично більшістю вчених поділяються висновки про те, що ринковий механізм не дозволяє вирішувати ряд важливих загальнодержавних соціальних проблем, в тому числі охорони здоров'я, освіти, культурного розвитку, проблем національної оборони та охорони навколишнього середовища. Держава повинна бути гарантом неухильного підвищення життєвого рівня населення, а великі корпорації повинні збільшувати свій регулюючий вплив на ринкові процеси. В активізації господарської діяльності в сучасних умовах зростає роль самоорганізації виробників і споживачів, їх спілок як самостійних суб'єктів регулювання ринку.

Ключові слова: державне регулювання, ринкова економіка, методи, життєвий рівень, механізми, корпорації, регулюючий вплив.